

УДК 331

Н.Є. Швецова, аспірант Донецького національного університету

**МЕХАНІЗМИ АНТИЦИКЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
НА МАКРО- ТА МЕГА РІВНЯХ**

У статті розглянуто різні підходи щодо визначення механізмів антициклічного регулювання економіки. Проведено порівняльний аналіз неокейнсіанського та неоконсервативного підходів щодо антициклічного регулювання економіки. Проаналізовано ключові заходи антикризового регулювання, які були реалізовані в країнах-лідерах під час великої депресії 1929-1933 рр. та в період великої рецесії 2007-2010 рр. Розроблено механізм антициклічного регулювання економічної системи, який включає в себе підсистему регулювання економіки на національному та наднаціональному рівнях.

Ключові слова: антициклічне регулювання, неокейнсіанський механізм регулювання економіки, неоконсервативний підхід регулювання економіки, механізм антициклічного регулювання.

Н.Е. Швецова

**МЕХАНИЗМЫ АНТИЦИКЛИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ
СИСТЕМ НА МАКРО- И МЕГА УРОВНЯХ**

В статье рассмотрены различные подходы к определению механизмов антициклического регулирования экономики. Проведен сравнительный анализ неокейнсианского и неоконсервативного подходов антициклического регулирования экономики. Проанализированы ключевые инструменты антикризисного регулирования, которые были реализованы в странах-лидерах во время великой депрессии 1929-1933 гг. и в период великой рецессии 2007-2010 гг. Разработан механизм антициклического регулирования экономической системы, который включает в себя подсистему регулирования экономики на национальном и наднациональном уровнях.

Ключевые слова: антициклическое регулирование, неокейнсианский механизм регулирования экономики, неоконсервативный подход к регулированию экономики, механизм антициклического регулирования.

N. Shvecova

**COUNTERCYCLICAL MECHANISMS OF ECONOMIC REGULATION
AT THE MACRO AND MEGA LEVELS**

The article describes various approaches to the definition of counter-cyclical economic regulation mechanisms. The comparative analysis of neo-keynesian and neo-conservative approaches of countercyclical regulation of the economy was accomplished. Key tools of crisis management that were implemented in the leading countries during the Great Depression of 1929-1933. and during the Great Recession of 2007-2010 was analysed. The mechanism of countercyclical regulation was developed. This mechanism includes sub-system of economic regulation on national and supranational levels.

Keywords: counter-cyclical regulation, neo-keynesian mechanism of the economy regulation, the neoconservative approach to the economy regulation, the mechanism of counter-cyclical regulation.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації істотно впливають як на вектор розвитку міжнародної економічної системи так і на характер її динаміки. Посилення взаємозв'язків між країнами світу призводить до того, що рішення, прийняті в одних країнах, мають величезний вплив на розвиток усього світового господарства. З одного боку, світова спільнота знаходиться в постійному пошуку напрямку сталого розвитку світового господарства; з іншого боку, кожна країна прагне до створення сильної національної економіки, яка дозволить зайняти гідне місце на світовій економічній

арені. Таким чином, інтереси світового співтовариства в цілому і окремих країн зокрема носять різноплановий характер. Однак, як для світової економічної системи, так і для економіки окремих країн і регіонів основним завданням залишається підвищення рівня життя населення, збільшення соціальних стандартів, тривалості та якості життя і т. д. Всі ці цілі можуть бути досягнуті тільки за умови узгодженої та злагодженої роботи всіх учасників глобальної економічної системи над побудовою та реалізацією дієвого механізму антициклічного регулювання глобальної та національних економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема циклічного розвитку економічних систем в світовій науковій думці носить циклічний характер розвитку. Особливий інтерес проблема циклічного розвитку економіки набула під час та після великої депресії 1929 – 1933 рр. Вчені знаходились в постійному пошуку першопричин виникнення циклічних та кризових явищ та механізмів їх подолання. Важливе місце данна проблематика займала в роботах таких вчених як М. Кондратьєв, Дж. Кейнс, К. Маркс, У. Джевонс, Дж. Гелбрейт, К. Жюглар, С. Кузнець, В. Леонтьєв, У. Мітчел, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, М. Туган-Барановський, Е. Хансен, Дж. Хікс, Й. Шумпетер, М. Фрідмен та ін. В період до середини 2007 р. проблема циклічного розвитку економіки відійшла на другий план, але після розгорнення наслідків великої рецесії 2007-2010 рр. знову набула особливої актуальності. Серед робіт відчизняних вчених слід виділити роботи А. Бельчука, С. Вигодського, Г. Клінова, В. Кудрова, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, Т. Орехової, А. Поручник, Я. Столярчук та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Активізація глобалізаційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки відкриває велику кількість потенційних можливостей для нарощування темпів економічного росту з одного боку, та з іншого боку, викликає стурбованість з приводу нерівномірності розвитку країн світу під впливом транснаціоналізації; невизначеності напрямку подальшого розвитку глобальної економіки та можливих наслідків зміщення центрів розвитку та периферії. Всі ці зміни посилюють наслідки та масштаб розповсюдження циклічних явищ на просторах глобальної економіки шляхом їх транспортування через інформаційні, фінансові та промислові потоки країн.

Мета дослідження полягає в розробці механізму антициклічного регулювання економічної системи на сучасному етапі розвитку глобальної економіки.

Результати дослідження. Формування стратегії розвитку на всіх рівнях економічних систем: окремих регіонів (територій), країн, і всього світового господарства, повинно включати заходи спрямовані на управління циклічними процесами розвитку економіки.

На даному етапі розвитку світового господарства існують різні підходи до визначення заходів щодо стабілізації і виходу економіки з кризи. На сучасному етапі розвитку наукової думки і системи макроекономічного регулювання заходи спрямовані на управління антициклічними процесами групують в 2 категорії: неокейнсіанство і неоконсерватизм. Ключова відмінність в даних підходах полягає в об'єкті впливу. Неокейнсіанське антициклічне управління економіки спрямоване на регулювання сукупного попиту (макроекономічний підхід), а заходи неоконсерватизму спрямовані на регулювання сукупної пропозиції (мікроекономічний підхід). Порівняльний аналіз даних підходів антициклічного регулювання представлений в таблиці 1.

Неокейнсіанський напрямок державного регулювання, базується на поглядах Дж. Кейнса. Саме кейнсіанська революція змінила ставлення до ролі держави в процесі розвитку економіки і визначила його найважливішим макроекономічним регулятором. Дж. Кейнс був першим економістом, який запропонував «заходи стабілізації сукупного попиту, за допомогою яких держава має запобігати тривалі спади економічної активності» [1].

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз неокейнсіанського і неоконсервативного напрямку
державного регулювання економіки**

Ознака	Неокейнсіанська напрямок	Неоконсерватизм
Об'єкт стимулювання	сукупний попит	сукупна пропозиція
Інструментарій	бюджетно-податкова політика: <ul style="list-style-type: none"> • зміна ставки податків; • зміна обсягу державних витрат; • прискорення / уповільнення темпів амортизації 	кредитно-грошова політика: <ul style="list-style-type: none"> • зміна процентної ставки; • зміна обсягу кредитних ресурсів
Роль держави	активне втручання	непряме регулювання
Підхід до державного регулювання	макроекономічний підхід	мікроекономічний підхід
Період активної реалізації	«Велика депресія 1929-1933 рр.»	«Велика рецесія 2007-2009 рр.»

Ключовим моментом теорії Дж. Кейнса є поняття ефективного попиту. Тому, основні заходи державного управління спрямовані на регулювання сукупного попиту. Найбільша увага приділяється бюджетно-податкової політиці, за допомогою реалізації наступних заходів:

- скорочення податкового тягаря шляхом зниження відсотків податків або надання «податкових канікул»;
- збільшення державних витрат. Дж. Кейнс вказував на ключову роль зниження інвестицій в розгортанні рецесії: «... головне пояснення кризи потрібно шукати у раптовому падінні граничної ефективності капіталу, яка залежить від некерованої психології ділового світу» [1]. Таким чином, зниження інвестицій призводить до мультиплікативного ефекту зниження сукупного попиту і як результат знижується сукупний дохід. І саме державні витрати повинні служити стабілізуючим фактором, який заміщає зниження інвестицій і стимулює сукупний попит;
- проведення політики прискорення амортизації. Основний ефект даного заходу полягає в збільшенні норми списання основного капіталу, що впливає на збільшення сукупного попиту на сучасні засоби праці і тим самим породжує зростання виробництва даної сфери і пов'язаних з ним галузей економіки.

Таким чином, в результаті проведення даних заходів на стадії рецесії і стагнації економіки, при збільшенні бюджетного дефіциту (за рахунок зниження податкових надходжень з одного боку і зростання державних витрат з іншого боку) відбувається стимулювання сукупного попиту, що призводить до стимулювання і зростання виробництва. За допомогою чого знижується рівень безробіття.

На етапі поживлення і підйому економіки реалізується політика стримування шляхом підвищення податків, скорочення державних витрат і впровадження жорстких лімітів в області амортизаційних відрахувань.

Згідно підходу неоконсерваторів заходи антициклічного державного регулювання необхідно реалізовувати через механізми кредитно-грошової політики. В умовах низької кон'юнктури проводиться політика кредитно-грошової експансії шляхом:

- збільшення грошової маси - при зростанні інфляції споживачі, усвідомлюючи знецінення грошей, збільшують свої витрати, намагаючись отримати більший ефект від вкладень, що призводить до збільшення граничної схильності до споживання;
- зниження процентної ставки - за рахунок можливості використання дешевих кредитів підприємці збільшують свій попит на інвестиційні товари і тим самим здійснюють вплив на зріст виробництва і даної сфери; в той же час, заощадження домогосподарств, перетікають з банків в фінансові інструменти підприємств, забезпечуючи зріст ділової активності і зниження безробіття.

У період поживлення і підйому ділової активності реалізується політика грошово-кредитної рестрикції:

- зростання процентної ставки - дані заходи призводять до зростання вартості кредитів і, як наслідок, до зниження попиту на інвестиційні товари; домогосподарства віддають перевагу банківським депозитам, процентні ставки по яким також зростають; підприємці також схильні отримати частину прибутку за рахунок розміщення грошових коштів на депозити, ніж вести підприємницьку діяльність;
- стиснення грошової маси - за допомогою скорочення кредитних ресурсів.

Таким чином, антициклічне регулювання можна охарактеризувати як комплекс заходів, що включають в себе:

- діагностику ринкової кон'юнктури;
- виявлення конкурентних переваг на стадії експансії;
- реалізацію заходів щодо посилення конкурентних переваг;
- виявлення диспропорцій, які можуть сигналізувати про зміну тренда економічного циклу;
- реалізацію заходів спрямованих на купірування циклічних криз на стадії спаду;
- реалізацію стабілізуючих заходів на етапі проходження дна економічного циклу.

Аналізуючи різні підходи до визначення ролі та функцій держави в процесі антициклічного регулювання можна виділити основні напрямки економічної думки (рис. 1).

Представники неокласичної концепції (К. Віксель, Г. Кассель, А. Маршал, А. Пігу, Д. Робертсон, Р. Хоутрі) дотримувались думки, що стабілізація ринкової кон'юнктури повинна здійснюватися за рахунок внутрішніх стабілізаторів національної економічної системи на основі гнучких цін та рівня заробітної плати.

На думку представників кейнсіанської теорії антициклічного регулювання, держава має відігравати ключову роль в процесі стабілізації економіки за рахунок здійснення ефективної бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики. При цьому, бюджетно-податкова політика має відігравати ключову роль, а грошово-кредитна допоміжна.

Неокейнсіанська школа, в особі П. Самуельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, Дж. Хікса, робить акцент на саморегулюванні економічної системи за рахунок вмонтованих стабілізаторів та завдяки підтримці держави, яка в свою чергу має досить обмежену регуляторну функцію.

Наполягають на регулюванні якісних показників економічного росту національної економічної системи представники посткейнсіанської концепції. Н. Калдор, Х. Мінські, Дж. Робінсон, П. Сраффа, Дж. Тобін вважають, що державне регулювання повинно бути сконцентроване на заходах регулювання впливу монополій та регулюванні ендогенних факторів розвитку економіки, в тому числі і за рахунок дефіцитного фінансування державних видатків.

Особливий інтерес представляє трансформація підходів антициклічного регулювання в період великої депресії 1929-1930 рр. та у період глобальної фінансово-економічної кризи 2007-2010 рр., що отримала назву великої рецесії.

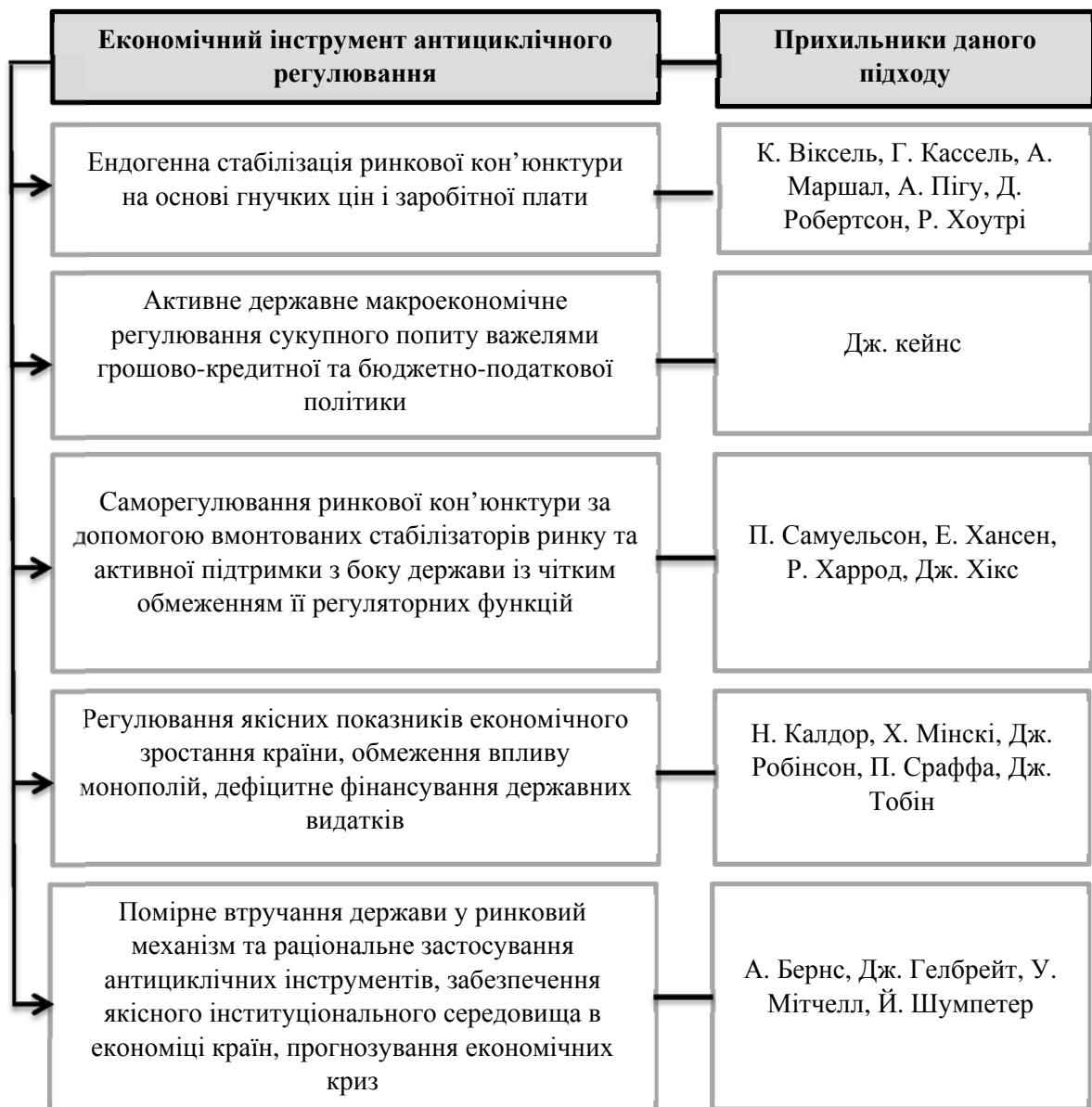

Рисунок 1. Типологізація антициклічної політики за визначальними критеріями впливу

побудовано на основі джерела [2]

Дотримуються думки щодо помірної функції держави вчені неоліберального напрямку економічної думки. Основна роль держави повинна проявлятися в формуванні та забезпеченні інституціонального середовища, прогнозуванні економічних циклів і т.д.

Проаналізуємо досвід антициклічного регулювання в зарубіжних країнах. Що дозволить виявити основні переваги використовуваних моделей антициклічного регулювання економіки, а також визначити слабкі сторони і помилки, які були допущені під час здійснення політики антициклічного регулювання провідними країнами світу.

У період великої депресії 1929-1930 рр. політика антикризового регулювання США була побудована на підставі принципів сформованих Дж. Кейнсом. Основні заходи, які були реалізовані, полягали в наступному [1]:

- боротьба проти безробіття шляхом організації громадських робіт;

- підвищення цін на сільськогосподарські продукти шляхом скорочення виробництва, яке отримувало субсидії держави;
- зниження боргового тягаря на 40% шляхом знецінення долара;
- порятунок кредитної системи шляхом гарантування вкладів державою (підвищення граничної схильності у заощадження - розширення можливостей інвестування);
- сприяння створенню монополій. В умовах кризового падіння цін тільки великі підприємства зберігають можливість отримання прибутку за рахунок скорочення витрат виробництва.

Криза, що охопила світове господарство в кінці 2000-х рр., ознаменувалася найбільшою кризою за період, починаючи з часів другої світової війни. У науковій літературі ця криза отримала назву «великої рецесії», що було обумовлено декількома причинами. По-перше, масштабами і глибиною спаду в економіці (за аналогією з «великою депресією 1929-1932 рр.». По-друге, через те, що криза бере свій початок, як і під час великої депресії 1929-1932 рр. в США, а вже потім поширюється на економіки інших країн. Державне регулювання, спрямоване на подолання наслідків глобальної фінансово-економічної кризи 2007-2010 рр. полягало в реалізації наступних заходів:

- масштабна допомога фінансовому сектору економіки та найбільшим корпораціям шляхом «порятунку» державою системно значущих компаній за допомогою викупу боргів, «токсичних активів», націоналізації активів;
- реалізація монетарного стимулювання економіки;
- заохочення і стимулювання технологічних змін і перебудови національних економік (у США дані заходи отримали назву «політики реіндустріалізації»);
- збільшення ролі міждержавних і міжнародних угод в процесі здійснення антикризової політики. здійснення координації заходів, які спрямовані на стабілізацію економіка серед країн G-20 і G-8.
- реалізація бюджетно-податкової політики.

Розвинені країни світового господарства, в ході реалізації антикризового управління економікою в період кризи 2007-2010 рр., в першу чергу використовували інструменти монетарного антикризового управління у вигляді зміни процентної ставки і здійснення операцій на відкритому ринку. Федеральна резервна система (далі ФРС) США в грудні 2008 р. знизила рівень ставки до 0-0,25% річних. Європейський центральний банк також активно здійснював заходи щодо реалізації монетарного регулювання економіки, в т. ч., і двоетапне зниження процентної ставки: з 2008-2009 рр. і з 2011-2015 рр.

Ще одним інструментом, який використовували практично всі центральні банки розвинених країн світу, стало розширення кількості цінних паперів, що приймаються під забезпечення при здійсненні операцій на відкритому ринку.

Незважаючи на численні заходи, спрямовані на збільшення грошової пропозиції і допомогу окремим системоутворюючим фінансовим інститутам, антикризова грошово-кредитна політика провідних країн не змогла подолати зниження сукупного попиту та спаду виробництва. Тому другим етапом реалізації антикризової політики Федеральна резервна система США, Європейського центрального банку, Банку Англії, Банку Японії та інших центральних банків розвинених країн та країн, що розвиваються став інструментарій нетрадиційної грошової політики, які полягали в реалізації заходів кількісного і кредитного пом'якшення, а також в словесних інтервенціях.

Федеральна резервна система США з метою «оздоровлення» ситуації на кредитному ринку в березні 2009 р. здійснила запуск програми кількісного пом'якшення. За допомогою даного заходу ФРС США протягом 6 міс. придбала «нездорові активи» на суму в 300 млрд. дол. США. У зв'язку з тим, що темпи і обсяги відновлення економіки були недостатніми ФРС США в 2010 р. прийняла рішення про необхідність проведення ще однієї операції по оздоровленню економіки шляхом

викупу «нездорових активів» на сумму в 600 млрд. дол. США. Третій етап оздоровлення економіки США шляхом кількісного пом'якшення носить перманентний характер, починаючи з вересня 2012 р. ФРС США щомісячно викупує цінні папери приватного сектора на 40 млрд дол. США.

Використання заходів нестандартного монетарного інструментарію європейським центральним банком було менш активним, в порівнянні з ФРС США. Однак, слід зазначити, що європейський центральний банк в період кризи 2007-2010 рр. і в посткризовий період застосовував такий інструмент державного регулювання як операції з надання цільової адресної ліквідності, програм покупки забезпечених банківських гарантій, програм викупу середньострокових і короткострокових державних облігацій. Так, на початку 2015 р. європейський центральний банк, здійснив викуп облігацій на загальну суму 1,1 трлн євро, термін дії яких закінчується у вересні 2016 р.

Антикризова політика США більш активно використовувала інструменти кількісного пом'якшення з метою «оздоровлення економіки», зниження рівня безробіття і стимулювання виробництва. Ключовим інструментом нетрадиційної грошової політики європейського центрального банку виступили програми кредитного пом'якшення. Як результат, за період з 2008 р. по 2014 р. баланс ФРС США виріс до 4,5 трлн дол. США, в той час як баланс європейського центрального банку становить близько 2,3 трлн дол. США станом на 2014р.

Центральний банк Японії направив заходи антикризової політики 2008-2009 років на утримання економіки на плаву, перечікуючи падіння міжнародних ринків. Дана позиція Центрального банку Японії була пов'язана з досить високим рівнем споживання всередині країни, що обмежувало інструментарій стимулювання сукупного попиту. Тому одним з заходів, які реалізувала Японія, було виділення державної допомоги країнам Азії з метою стимулювання зовнішнього попиту. Крім того, частина державних витрат була спрямована на розвиток інфраструктури, розширення внутрішнього попиту і зниження рівня залежності від попиту на американську продукцію. Загальний пакет державних витрат, спрямованих на стимулювання внутрішнього попиту склав близько 750 млрд. дол. США. Дані витрати включали в себе наступне:

- допомогу малим і середнім підприємствам у вигляді гарантій по банківським кредитам;
- виділення кредитів фірмам, які не можуть купити валюту для торгових операцій;
- допомога населенню;
- введення податкових пільг на успадкування та дарування;
- зниження тарифів на проїзд швидкісними автомобільними дорогами і т. д [3].

На окрему увагу заслуговують заходи антикризового управління в період великої рецесії, які здійснювалися на пострадянському просторі, зокрема в Російській Федерації. Слід зазначити, що заходи, які проводилися Банком Росії, істотно відрізнялися від заходів, що здійснювалися західними країнами. Дані тенденції були обумовлені в першу чергу проциклічною монетарною політикою Російської Федерації. Банк Росії в період кризи 2007-2010 рр. і в посткризовий період сконцентрував свої дії на вирішенні двох глобальних завдань:

- боротьба з інфляцією;
- боротьба з девальвацією курсу національної валюти (рубля).

Глобальна фінансово-економічна криза 2007-2010 рр. не вчинила істотного впливу на банківську систему Китаю. Основний відтік капіталу в результаті цієї кризи припав на уряд КНР, державні банки і корпорації. Основний негативний вплив глобальної фінансово-економічної кризи кінця 2000-хх рр. довелося відчути реальному

сектору економіки Китаю, ускладнивши ситуацію в ряді галузей промисловості, які були пов'язані з будівельним комплексом або орієнтовані на експорт. Зокрема, постраждали металургійна галузь, виробництво цементу і скла, виробництво іграшок і текстильна промисловість, а також підприємства, що функціонують в галузі інформаційних технологій.

Основною рисою антикризового регулювання економіки Китаю стали заходи спрямовані на розширення внутрішнього споживання, яке повинно компенсувати скорочення зовнішніх ринків Китаю та заходи, спрямовані на підтримку ключових експортних галузей. У периметр ключових заходів макроекономічного регулювання входило:

- відмова від сформованої в умовах «інвестиційного перегріву» політики стримування банківських кредитів;
- перерозподіл банківського кредитування на користь дрібного і середнього бізнесу шляхом посилення контролю за великими інвестиціями в інфраструктуру, а також одночасного ослаблення контролю за кредитами для дрібних і середніх підприємств;
- прискорене скорочення експортних податків для трудомістких виробництв (одяг, іграшки) [3].

Вищеописані тенденції дозволяють зробити висновок про трансформацію механізмів антициклічного регулювання, які реалізовували країни-лідери в період великої депресії 1929-1933 рр. та в період великої рецесії 2007-2010 рр. Як в першому, так і в другому випадках, джерелом кризи стали фінансові операції, які здійснювалися в США. А потім, шляхом поширення по каналах економічних взаємозв'язків були «перенесені» в економіку інших країн. У період великої депресії при виборі інструментарію антициклічного регулювання пріоритет був відданий бюджетно-податковому регулюванню. У період великої рецесії основні заходи регулювання економіки здійснювалися шляхом проведення кредитно-грошової політики. Також слід зазначити, що в період спаду економіки 1929-1933 рр. не були реалізовані заходи, спрямовані на купірування зниження економічної динаміки; макроекономічне регулювання носило запізнений характер і було направлено на стимулювання створення умов для виходу зі стану рецесії.

Аналізуючи досвід проходження глобальної економічної кризи 2007-2010 рр. Китаєм, можна зробити висновок, що національний економічною системою Китаю був створений запас міцності, який дозволив пройти період спаду та стагнації світової економіки з найменшими втратами і вийти з цієї кризи вже в новій ролі - в ролі країни, яка формує фундамент напрямку глобального економічного розвитку світового господарства.

Також, слід зазначити, що в період кризи 2007-2010 рр. і в посткризовий період спостерігається єдність в заходах регулювання економіки, які здійснювали провідні країни. Однак, незважаючи на досить великий інструментарій, що застосовувався провідними країнами щодо виходу економіки з кризи великої рецесії, слід зазначити відсутність єдиного наднаціонального механізму моніторингу динаміки розвитку світового господарства і відсутність єдиного наднаціонального механізму здійснення антициклічного регулювання світового господарства.

На нашу думку, система макроекономічного антициклічного регулювання економіки повинна включати в себе узгоджений механізм наднаціонального і національного управління. Необхідність регулювання циклічних процесів розвитку на наднаціональному рівні обумовлена наступними факторами:

- глобалізаційні процеси давно вийшли за рамки і можливості національного регулювання;
- регіоналізація світового господарства сприяє формуванню сил, які виходять за рамки існуючих систем регулювання.

На рис. 2 представлена система антициклічного регулювання, з урахуванням існуючих вимог глобальної економічної системи. Основними елементами цієї системи антициклічного регулювання виступають дві підсистеми: підсистема антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і підсистема антициклічного регулювання на рівні національної економіки.

Система наднаціонального антициклічного регулювання спрямована на регулювання процесу формування та поширення екзогенних факторів глобальних економічних циклів. Що може бути реалізовано шляхом моніторингу і виявлення асиметрій в розвитку світового господарства.

Суб'єктами антициклічного регулювання на даному рівні виступають:

- Міжнародний банк;
- Міжнародні економічні організації;
- Транснаціональні корпорації;
- Комітети економічного розвитку регіональних угруповань.

Таким чином, основним завданням системи наднаціонального антициклічного регулювання є:

- виявлення і стримування асиметрій глобального економічного розвитку;
- виявлення та усунення основних каналів поширення циклічних процесів в рамках світового господарства;
- стимулювання створення технологічного запасу міцності на протидію виникаючій асиметрії розвитку глобальної економіки;
- стимулювання розвитку системи конкурентних переваг на рівні окремих регіонів і галузей, що дозволить згладжувати циклічні спади і рецесії в одних галузях, шляхом завчасно підготовленою ґрунту в розвитку інноваційних галузей економіки;
- створення глобального стабілізаційного фонду для підтримки економічних систем під час кризи і стимулювання попиту в процесі виходу зі стану дна.

Система національно регулювання циклічних процесів повинна бути спрямована як на виявлення і регулювання циклічних процесів «принесених із зовні», так і на виявлення та регулювання циклічних процесів, що формуються всередині національної економіки. Існуюча практика антициклічного регулювання демонструє недостатність реалізації одностороннього інструментарію. Тому, розвинені країни застосовують комплексний підхід до регулювання економіки, використовуючи інструменти податково-бюджетного, кредитно-грошового механізму, словесні інтервенції, стимулювання інноваційної діяльності.

Необхідними елементами системи антициклічного регулювання є заходи, спрямовані на формування запасу технологічної та фінансової міцності. Дані резерви забезпечують згладжування економічних спадів і є основою для виходу зі стану рецесії. Запас технологічної міцності формується за допомогою стимулювання оновлення засобів виробництва. З метою забезпечення максимальної ефективності продуктивності праці (показник ефективності використання трудових і часових ресурсів) і віддачі на вкладений капітал. Інструментом створення технологічної міцності є капіталовкладення в оновлення основних фондів і розширення виробництва.

Стимулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватися з використанням повного комплексу інструментів: адміністративних, економічних, інституційних та інформаційних (рис.3).

Комплекс адміністративних інструментів включає в себе сукупність способів прямого впливу на діяльність економічних суб'єктів, з метою формування і реалізації інвестиційної стратегії розвитку держави, регіону, регіонального об'єднання і т.ін.

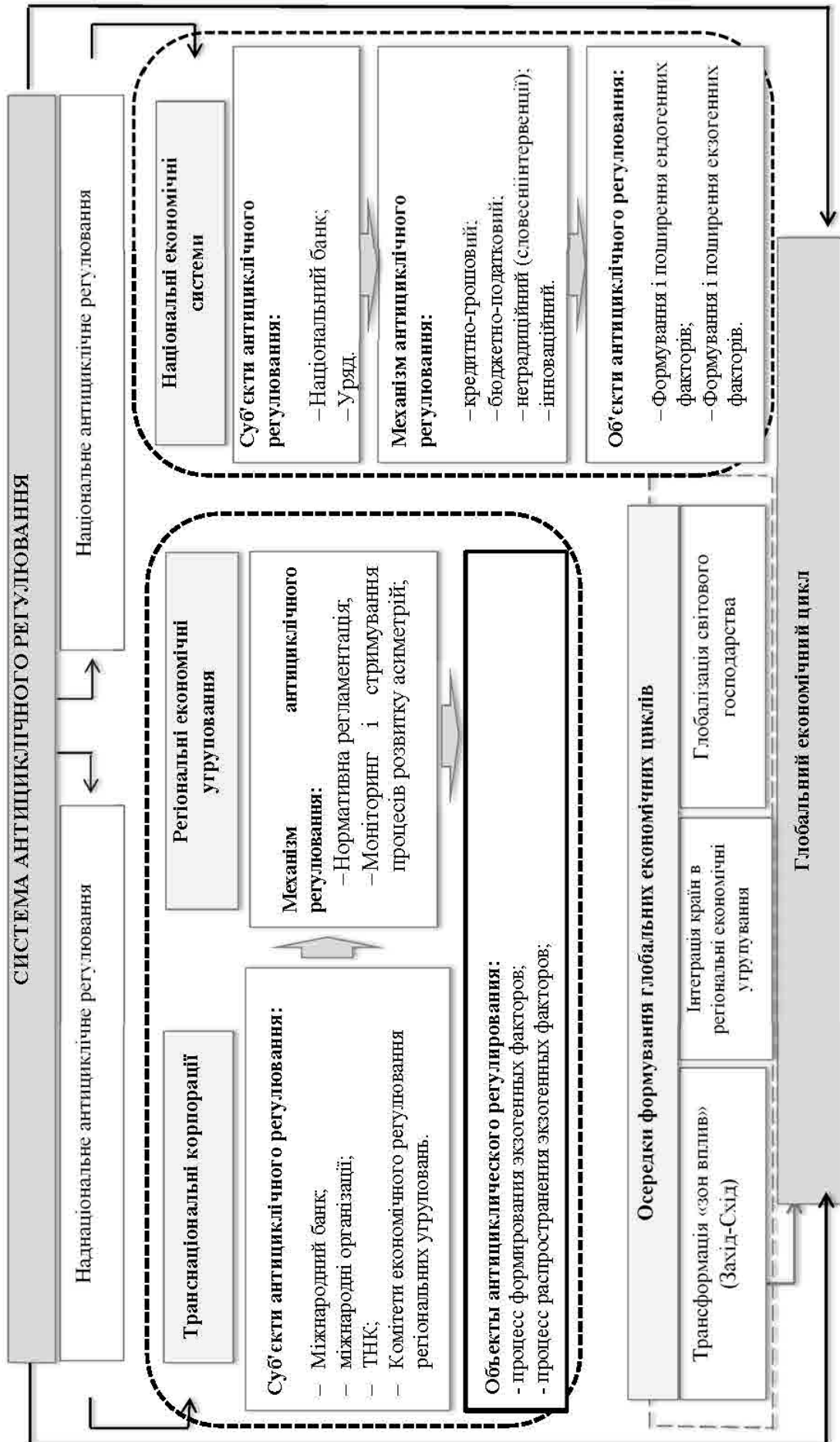

Рисунок 2. Система антициклічного регулювання глобального розвитку економіки

До даного типу інструментів стимулювання інвестиційної активності відносяться:

- нормативно-правові акти (законои, накази і т.ін.);
- регламентуючі документи двостороннього характеру (угоди про співпрацю і т.ін.);
- документи рекомендаційного та роз'яснювального характеру (пропозиції і т.ін.).

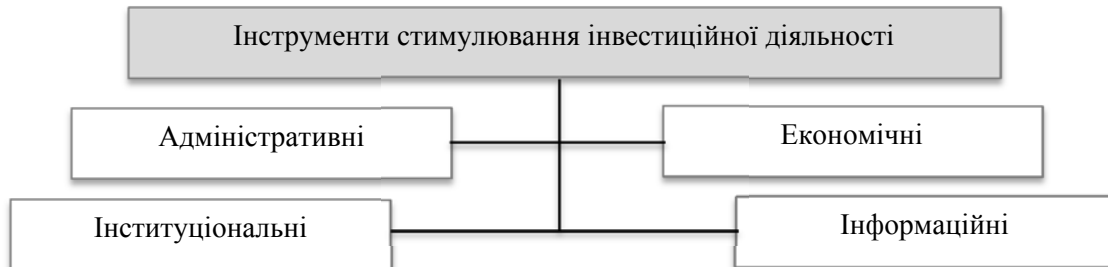

Рисунок 3. Інструменти стимулювання інвестиційної діяльності.

Реалізація адміністративного інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності передбачає формування сприятливого середовища для залучення і освоєння інвестиційних ресурсів, в тому числі за рахунок зниження адміністративних бар'єрів.

Економічні інструменти стимулювання інвестиційної діяльності включають методи управлінського впливу спрямовані на економічні інтереси суб'єктів економічної діяльності. Інструменти економічного характеру включають в себе:

- податковий механізм;
- кредитний механізм;
- субсидіювання та дотування.

Податковий механізм стимулювання інвестиційної діяльності передбачає зниження податкового навантаження шляхом надання податкових пільг, в т.ч. за рахунок надання податкових канікул або розстрочок по сплаті податків, звільнення від частини податків, зниження ставок оподаткування тощо.

Кредитний механізм включає в себе надання кредитних ресурсів за пільговими ставками кредитування; надання канікул зі сплати відсотків і тіла кредиту та ін. Інституційний інструментарій стимулювання інвестиційної активності полягає в створенні і розвитку інститутів (організацій) з управління інвестиційною діяльністю. Основним завданням даних структур є розробка стратегії інвестиційної діяльності окремих економічних систем, моніторинг існуючих інвестиційних проєктів, створення інфраструктури інвестиційного ринку на рівні конкретної економічної системи, а також координація дій економічних суб'єктів в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Одними з найважливіших інструментів стимулювання інвестиційної діяльності виступають інформаційні методи впливу. Дана група інструментів включає в себе створення інформаційних інтернет ресурсів (наприклад, інвестиційних порталів), надання інформації через ЗМІ, словесні інтервенції представників міжнародних і регіональних організацій, органів державної влади і т.д. Інформаційні інструменти стимулювання інвестиційної діяльності створюють доступ до інформації і тим самим дозволяють активізувати інвестиційну діяльність економічної системи.

Також слід зазначити, що національна система антициклічного регулювання повинна змістити систему запізненого регулювання на систему випереджального регулювання.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши різні підходи щодо визначення інструментарію подолання циклічних кризових явищ можна зробити висновок, що під впливом глобалізаційних процесів відбувається трансформація як глобальних

економічних процесів так і трансформація прояву та масштабу розповсюдження циклічних кризових явищ. Що призводить до необхідності розробки єдиного механізму антициклічного регулювання світового господарства та пошуку нових інструментів впливу на розвиток циклічних процесів світової економічної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Дж.М. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 387 с.
2. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я.М. Столярчук та ін. за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненко та д-ра екон. наук, проф. А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2010. – 334 с.
3. World Investment Report. – 2009. – Р. 314.